

HET IS NABIJ

overweging bij Jesaja 11, 1-10

Het twijgje dat ontspruit aan de oude tronk van Jesse: bij dit beeld moest ik terugdenken aan een klein vreugdemomentje dat ik hier toevallig meemaakte. Een jongen van een jaar of zeven deed mee met het delen van brood en wijn en je kon zien: hij wilde er helemaal bij horen. Hij klemde de beker in zijn kleine vuisten vast en keek intussen met zijn grote donkere ogen de veelkleurige ruimte in. Hij nam al die indrukken in zich op met volle aandacht. Hij was één en al waarneming, één en al verwondering en bewondering voor een gebeuren waarin hij helemaal opgenomen was. Voor mij was het zien van het onder-de-indruk-zijn van dit kind een ontroerend schouwspel. Zo'n ogenblik waarin je beseft: hier toont zich iets van een oneindigheid in de nabijheid, een oorspronkelijk geraakt-worden, in dit kind, maar ook in mij, dat in geen enkel woord te vatten is en toch belangrijk is, ook al wordt het door bijna niemand gezien. Is het zo ook met dat visioen van vrede dat er nog-niet en toch ook al-wel is? Je ziet het alleen als het iets in je raakt. Het Koninkrijk van God zou onbegrijpelijk voor ons zijn, als we dit soort kleine ervaringen van verwondering en van nabijheid niet zouden hebben.

Toch is Jesaja's verbeelding van een vredige wereld waarin niemand nog iemand kwaad doet niet bepaald werkelijkheid en ook niet zomaar een belofte van een aards paradijs. Het is een visioen van een profeet die de bedoeling heeft onze blik te scherpen. En dat gaat niet zonder contrast. Allereerst voor Jesaja zelf. Hij klaagt zijn volk aan, omdat het afvallig is geworden van de Levende. In het eerste begin van zijn visioenen staat het al: "Een os kent zijn eigenaar, een ezel kent de kribbe van zijn meester. Maar Israël kent niet, mijn volk ziet geen onderscheid." De os en de ezel, die van de latere kerststal, die kennen de Levende nog, die leven nog in zijn nabijheid, ze zijn intuïtief nog helemaal vertrouwd met hun maker. Voor de mensen is dat zoveel moeilijker. Die maken hun eigen goden, vergeten dat ze uit slavernij zijn bevrijd, ze stoppen die intuïtieve kennis van God diep weg in een uithoek van hun ziel. Daardoor zien ze geen onderscheid meer tussen recht en onrecht, tussen waarheid en leugen. Jesaja ziet ook helemaal voor zich hoe ze daarvan het slachtoffer worden: "Rijzige stammen worden omgehakt, het dichte woud wordt door de bijl geveld, de Libanon zinkt ineen met heel zijn pracht." Die oude tronk van Jesse, waarmee de lezing van vandaag begon, is eigenlijk het resultaat van een kaalslag, het schamele overblijfsel van een maatschappij die wel moet bezwijken onder zijn eigen ondoorziene vervreemding en ontheemding.

Het visioen contrasteert minstens even scherp met wat er nu gebeurt in onze directe omgeving. We zien steeds duidelijker dat mensen hard getroffen worden door de crisis. Wie geen werk meer heeft blijkt in onze maatschappij een veel grotere kans te hebben om het leven als zinloos te ervaren en wanhopig te worden. Vier op de vijf jeugdige schoolverlaters hebben nauwelijks uitzicht op het vinden van het werk waarvoor ze zijn opgeleid. Economen en sociologen beweren dat ze zullen behoren tot een verloren generatie. Dertig procent van de Nederlanders geeft toe zich regelmatig eenzaam te voelen, acht procent zegt zeer eenzaam te zijn, vooral in de grote steden. Er is veel sociale eenzaamheid bij ouderen, maar ook emotionele eenzaamheid bij jongeren, die wel veel contacten hebben, maar vaak niemand die ze echt vertrouwen. Het zijn zomaar wat berichten uit de krant. Als ze ons of onze naasten niet persoonlijk raken, dan nemen we ze gemakkelijk voor kennisgeving aan. Maar, zou Jesaja zeggen, het is toch godgeklagd, dat het geld zo centraal staat, dat niet het goede werk dat mensen doen, maar de grote economische belangen altijd zo vanzelfsprekend op nummer één staan, dat we nauwelijks oog hebben voor wat dat met mensen doet, met hun waardigheid en met hun onderlinge verbondenheid.

De nieuwe loot die oprijst uit de oude stam van Jesse is dan ook niet alleen een mooi beeld van een kwetsbaar nieuw begin. Hij staat voor iemand die recht doet in een bestaande situatie van onrecht en geweld, iemand die dat onderscheid wél maakt en geen genoegen neemt met uiterlijke schijn of met oordelen op grond van horen

zeggen. Op zo iemand rust de geest van de Levende. Die geest is niet iets vaags of vluchtigs, zegt Jesaja: hij werkt in mensen door en hij wordt duidelijk zichtbaar in wijsheid, inzicht en sterkte en in de Levende kennen en vrezen. Moeilijk woord is dat voor ons, dat vrezen van de Levende. Toch kan ik me er wel iets bij voorstellen als ik terugdenk aan dat vreugdemomentje hier, aan de fascinatie van een kind dat ziet wat is, dat zonder er bang van te worden zich opgenomen weet in iets dat hem overstijgt. Jesaja zegt mij: deze geest van vertrouwdheid met de Levende kun je door alle vervreemding heen herkennen in wat mensen doen, in wie ze zijn. Hij spoort aan om goed te kijken, te speuren naar de tekenen van hoop en ervoor te zorgen dat die kunnen groeien. Uit ieder twijgje kan een Mandela groeien, zo iemand waarvan de psalm zegt: “een boom is hij, geplant aan stromend water, zijn bladeren verdorren niet en alles wat hij doet komt tot bloei.” Het voltooide leven van zo iemand is voor ons allemaal een reden tot vreugde en het geeft reden tot hoop bij iedere nieuwe geboorte.

De vrede komt nooit uit het niets en neemt ook niet iedere spanning weg. In het mooie en warme visioen van Jesaja blijft de wolf een gevaarlijke wolf en het kind een kwetsbaar kind. Alleen doordat er eerst recht wordt gesproken en onderscheid wordt gemaakt komen ze elkaar nabij, vinden ze ieder een eigen plaats onder de zon. Ook in onze wereld ontstaat de vrede niet vanzelf, maar pas als die structuur van recht er is waarin de sterke, de uitbouter, hij die alles kan grijpen wat hij maar wil, in toom wordt gehouden en in zichzelf iets kan gaan ontdekken van een innerlijke kwetsbaarheid, een oorspronkelijke verbondenheid met de zwakke. Vooral de wolf moet leren dat de ander voor hem niet perse een gevaarlijke soortgenoot is, maar een warmtegevend lam kan zijn. Alleen zo kan hij, de natuurlijke overheerser, de vertrouwdheid bewaren met de Levende, waaraan ook hij zijn bestaan te danken heeft. Zo kan hij geborgenheid vinden bij het lam. Uiteindelijk gaat het om deze vrede. Dan kunnen we angstdromen loslaten en durven we te ontwapenen, zelfs, al is dat heel moeilijk, als we door een crisis worden getroffen. Dan gaat het niet meer om overheersen of overheerst worden, maar om: kunnen, durven en mogen zijn wie je bent, zoals je bent, en weten dat je juist in die eigenheid niet alleen bent.

Eigenlijk is dit er altijd al, in eerste aanleg, vanaf het eerste begin van de schepping, maar we kunnen het zoveel beter zichtbaar en voelbaar maken. Het visioen helpt ons hierbij. Niet dat we de vervreemding in politiek en economie rechtstreeks hiermee kunnen oplossen of kunnen voorkomen dat mensen zich bedreigd of eenzaam voelen. Het visioen kan wel onze hoop versterken. Die is niet zozeer gericht op een praktische oplossing of een direct helpende hand, hoe belangrijk die ook zijn. Wie leeft vanuit de hoop is niet zeker van een goede afloop en niet beschermd tegen teleurstellingen. De hoop is eerder het fundamentele vertrouwen dat we uit liefde voortkomen en ten diepste in-relatie-zijn, met de ander, met onszelf en met God. Deze nabijheid maken we niet zelf, we kunnen hem wel bevorderen, de ruimte geven, door de verwondering toe te laten, door onderscheid te maken als het erop aankomt, en door elkaar op te zoeken en recht te doen.

Het is zondag *Gaudete*. “Verheugt U!” Ik wil niet meedoen aan het ophemelen van de paus, maar wat hij schrijft in zijn brief over de vreugde van het evangelie wijst in dezelfde richting als het visioen van vandaag: dat die vreugde er pas komt als we het aandurven om uit te breken uit onze gesloten binnenkamers en uit de achterkamers van de vriendjespolitiek. Hierbij kan de krant ons ook helpen en vreugdemomentjes verschaffen. Zo stond er laatst te lezen: “Verkleedt paus Franciscus zich ’s avonds echt als gewone priester, om aalmoezen uit te delen aan de daklozen van Rome? Het is een hardnekkig gerucht en het zou zomaar waar kunnen zijn. Niemand minder dan de Poolse aalmoezenier van de paus, Konrad Krajewski, suggereert dat hij er in het donker met Franciscus op uit trekt om de armen bij te staan. “Wanneer ik zeg ‘ik ga vanavond de stad in’, dan is er voortdurend het risico dat hij met me meekomt”, liet Krajewski zich ontvallen. De kans is klein dat een gerucht als dit officieel wordt bevestigd.” – zegt de krant. (*Trouw*, 4 december 2013) Maar toch: het moge zo zijn!

Germain Creighton